

zarokno, bi zimanê xwe bixwînin û binivîsin!

KULÎLK

kurdiska elevernas barntidning

KOVARA ZAROKÊN KURD YÊN ŞAGIRT

Hejmar: 46

**HÊJE MÊJE
EMÊ NUHA ÇEND
ÇÎROK Û MESELÊN XWE
JI WE RE BÊJIN**

Kulîlk

Hevalê delal,

Redaksiyona Kovara Kulîlk,

Berî gişî em ji Koma Redaksiyona Kulîlkê û temamiyên kurdên Swêdê re selavê xwe yê germ dişînin.

Ez Kurdekî Sovyetê me. Li Republikana Qazaxistanê dimînim. Di sala 1973- an de em kurdên Qafqasê surgûnî Republikana Qazakistanê kirin. Ez bi xwe 71 salî me. Min xwendina xwe ya bilind di sala 1954- an de dest anî û 45 salan min di mektebên Qazaxa, Urîsa de ders da. Niha pensiyon im.

10 zarokên min hene; 7 kur in û 3 qîz in. Giştâ xwendina bilind dest anînin. Di xebatêr cûrcûre de dixebeitin. Giş zewicînin û zarêr wan hene. Bûk û zavêr min giş kurmanc in.

Ez bi xwe li gundê Qewqeculaxê de dimînim. Gundiyên wê tev kurmanc in. Gund 150 mal in. Li gund dibistana deh sale heye. Mamoste tev kurmanc in. Heftê du caran dersêr kurmancî didin.

Di sala 1984- an de, di kovara Kulîlkê hejmara 15- an de bi navê "Kurdistan" helbestek min derket. Ji Erîwanê, Tîmûrê Xelîl ji we re şandibû. Ez dixwazim bibim abonê kovara we. Ezê çawa bibim abone, ji min re bişînin.

Bi silavêr germ

Mûsaê Temo

MÊRGA KÊ YE?

Berhevkar : Bavê Hêvî

Rojekê ji rojan, malbatek koçer bar dike û mihek xwe li şûna wara ji bîr dike. Mîh li wê derûdorê digere û nagera, keriyê malbata xwe nabîne. Ew riyekê dibîne û dikeve ser wê riyê. Piştî demekê li mîrgekê rast tê. Mîh biryara xwe dide, ku li wê mîrge cîwar bibe. Piştî wextê wê tê, du berx ji mîhê re çêdibin. Mîh û berxên xwe bi kêfxweşî di nava wê mîrga xweş de dicêrin. Roj bi roj berxên wê mezin û qelew dibin.

Rojekê, mîh dibîne ku şerek ber bi wan tê. Gava şêr digihêje cem wan, ji mîhê dipirse:

- Ma hûn li vir çi dikin? Ji we heye, ku ev mîrg bêxwedî ye?

Mîhê ji şêr re got:

- Bi saya serê te em li vir in. Em dizanin tu mîrê heywana ye û ev mîrg jî di bin serdariya te de ye.

Kêfa şêr ji peyven mîhê re hat û got:

- Hûn dikarin bêtirs li vir biçêrin û bimînin.

Piştî çendakî, mîhê dît ku gurek ber bi wan tê. Tirs kete dilê mîhê. Lê wê pişta xwe bi şêr xurt

dikir. Bawer dikir ku ji tirsa şêr wê gur nevêribe dest wan bide. Gava gur hat cem wan, bi hêrs ji mîhê re got:

- Ma hûn li mîrga min ci dikin? We destûr ji kê xwestiye, ku hûn li vir dimînin?

Mîhê ji gur re got:

- Ev mîrg ne ya te ye. Mîrga Şêr e û me destûr ji wî girtiye.

Gur li dora xwe nerî ku tu şêr tune. Loma jî, bi hêrs ji mîhê re got:

- Ev mîrga min e. Ji bo ku hûn bê destûra min li mîrga min çêriyanin, ezê herdu berxên te bixwim. Çiqas mîh li ber gur geriya jî, gur herdu berxên wê xwar û jê re got:

- Ez careke din te li vê mîrgê nebînim. Eger tu li vir bimîne, ezê te jî bixwim.

Piştî demekê şêr dîsa di wê mîrgê re derbas dibe. Mîh dihere cem şêr û serpêhatiya xwe ji wî re dibe. Şêr gelekî aciz dibé û ji mîhê re dibê:

- Wer xuya ye, ku ew bêbexta wê dîsa were. Ezê xwe di paş vê qûçê de weşêrim. Gava gur hat û dîsa got, ku ev mîrg ya wî ye. Jê re bivê: "Eger mîrg ya te ye, sê gava nêzîkî wê qûçê bibe û bi wê sûn bixwe."

Piştî kêlikê, gur dîsa hate wê mîrgê û ji mîhê re

got:

- Min ji te re ne gotibû, ku ez te dîsa li mîrga xwe nebînim. Ji bo te bi ya min nekir, ezê vê carê jî te bixwim.

Mîhê ji gur re got:

- Ev mîrg ya şêr e. Eger tu dibê ya min e û rast e; sê gava nêzîkê wê qûçê bibe û bi wê qûçê sûnd bixwe. Eger tu bi wê qûçê sûnd nexwe, ez ji te bawer nakim.

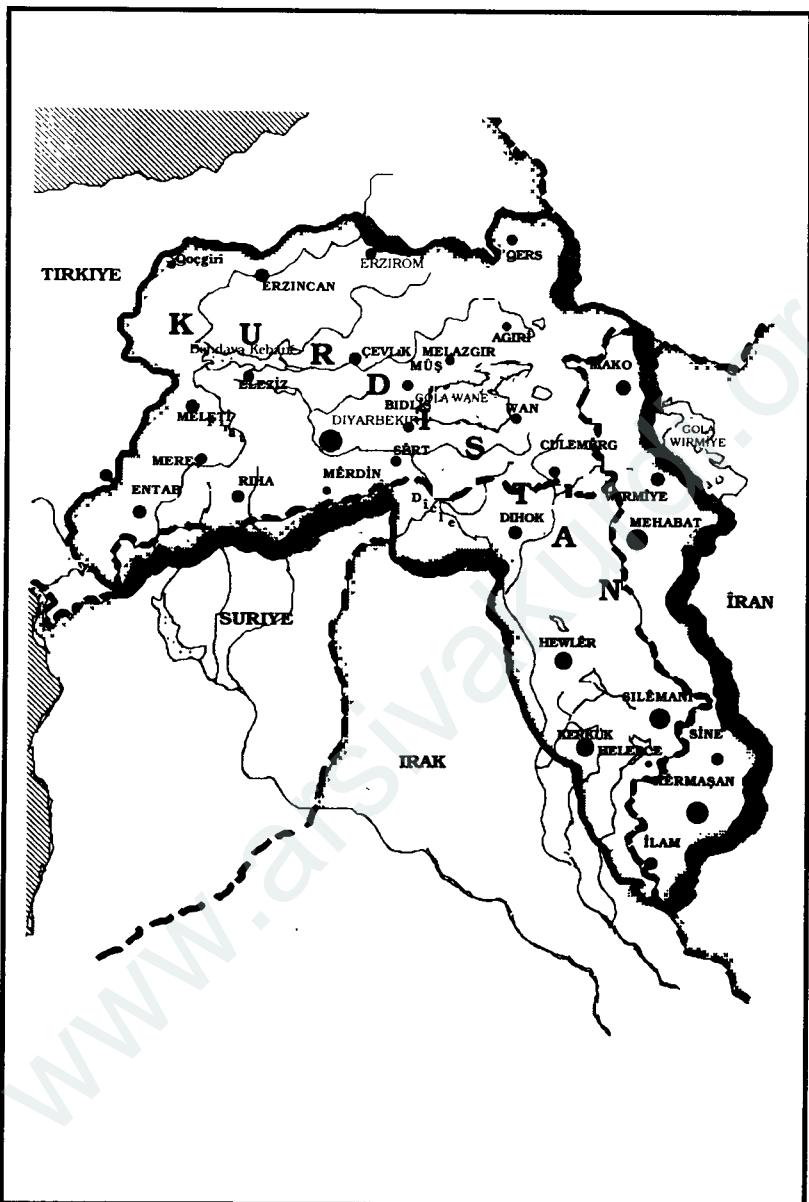
Gur, ji bo ku baweriya mîhê bi xwe bîne, berê xwe da qûçê çû. Lê gava ew nêzîkî qûçê bû, çavên wî li çavên şêr ketin. Bi carekê qudûmê wî şikest û lingên vî lerizîn. Bi dengekî melûlî got:

- Welleh xwedê heye. Ez nikarim bêbextiya bikim. Ev mîrg, mîrga şêr e.

Şêr ji pişt qûçê derket, ber bi gur hat û got:

- Hey bêbext û derewîno! Ma ji bo çi, gava te ew berxikêñ belengaz xwar, xwedê û bêbextî nehat bîra te?

Devê gur ketibû hev û ji tirsa diricivî. Bi wî halê xwe dixwast gunehê şêr bi xwe bîne. Lê şêr biryara xwe dabû. Lepek li serê gur xist û ew di cî de kuşt. Bi wî awayî, şêr tola herdu berxikan hilanî.

WELATÊ ME

Navê welatê me Kurdistan e. Welatê mirov, ew cihê ku bav û bapîrên me li jiyanin û lê dijîn. Ew cihê ku bi sedsalan ne, ku lê cîwar bûnin; avayî lê çekirinin û lê mirinin.

Bi hazaran sal in, ku pêşiyêن me li ser axa Kurdistanê cîwar bûnin. Dem dema li vê derê, dewletên biçûk û yên mezin damezirandinin. Lê mixabin, em îro ne xwedî dewlet in. Li ser nexşa dinyê, navê dewleta me tuneye. Welatê me di bin destên dijminan de ye. Dewlemendiya Welatê me, ji alî wan dijminên xwînmij ve, tê talan kirin. Loma jî, welatê me zêde pêş ve nare û feqîrî lê heye. Lê di rastiya xwe de, welatê me pir zengîn e. Di warê petrol û madenan de pir dewlemend e. Heger dijminên me, ew zengîniya talan nekiran, dê feqîrî ji li welatê me kêm ba.

Dijmin naxwazin Kurdistan pêş ve here û dixwazin gelê me feqîr û jar bimînin. Gelek rûniştevanêن Kurdistanê ji bê çaretî ji Kurdistanê koç dikin; Ji bo karekî ji xwe re bibînin û aboriya zarokêن xwe bikin diherin Tirkîyê û welatê din. Bê guman, bi wî awayî ew ji ziman û kultura xwe dûr dimînin. Hêdî hedî be jî, tesîra ziman û kultura biyanî li ser wan çêdibe. Heger hewildanek taybetî nîşan nedin; di nava ziman û kulturan biyaniyan de dihilin û asîmle dibin.

Gelê me jî dixwaze wek her neteweyî serbixwe

bijîn. Ne di bin destêneyar û dijminan de be. Dewleta wî hebe. Ala Kurdî li ser baniyan pêl bide. Al, sembola welat û netewetiyê ye. Her mirovê bi rûmet ji welat û ala xwe hez dike. Ji ber dizane, ku al rûmet û namûsa wî/wê ye. Loma jî, gelek keç û lawên Kurd ji bo Ala wan jî li ser axa Kurdistanê pêl bide, xwe gorî kirinin. Îro jî bi milyonan law û keçen Kurdistanê ji bo wê armancê dixebeitin. Amadenin xwe di wê riyê de, gorî bikin. Law û keçen kurdan jî, dixwazin wek yên neteweyên din serbest û azad bijîn. Li dibistanê xwe de bi zimanê xwe bixwînin. Stran û helbestê kurdî bê tirs û xof bibêjin. Lîstik û gofendê xwe bilîzin.

Dijminêne me çiqasî har û hov bin jî; wê nikaribin pêşıya vê xebatê bigrin. Kurdistan wê ji bin destan derkeve û rizgar bibe. Ala rengîn wê li ser çiya û baniyên Kurdistanê pêl bide. Zarokên Kurdish wê bi kêf û şayî herin dibistanê xwe. Kîz û xortêne me wê dawêtan geştir bikin. Denbêj û hozanêne Kurdish wê vîna welatperweriyê bilintir bikin. Em dê welatê xwe yê rind û şêrin ji nû de ava bikin û bîghêjînin qonaxa welatêne pêşdeçûyî. Hevî û baweriyêne me yên di wî warî de, divê hergav geş û zînde be.

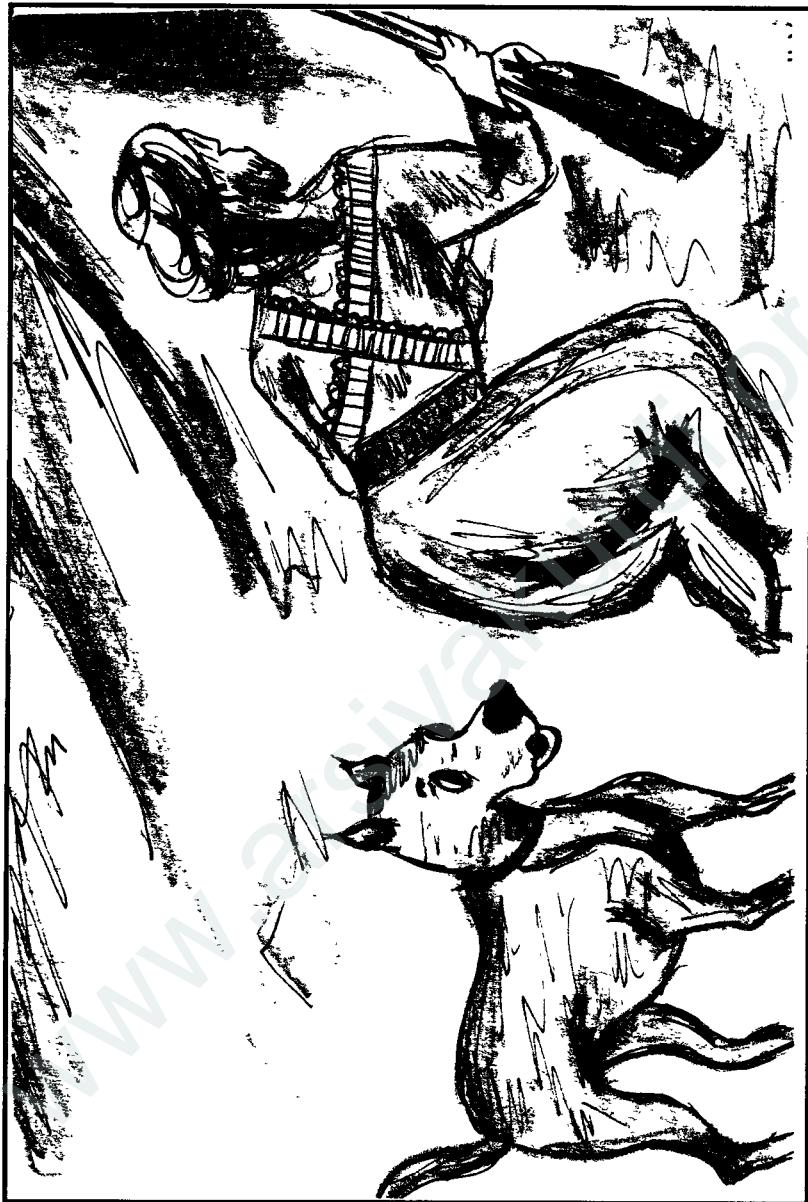
Mîrze

PIRS:

- 1) Navê weleta ku kurd lê dijîn ci ye?**
- 2) Kurdistan wenatekî çawa ye?**
- 3) Ji bo ci feqîrî roj bi roj li Kurdistanê bêtir dibe?**
- 4) Di Ala Kurdî de, çend reng hene?**
- 5) Ji bo ci, gelek keç û lawên Kurd xwe gorî dikin?**

MANA VAN BÊJAN BI ZIMANÊ KU HÛN LI DIBISTANÊ DIXWÎNIN BINIVÎSIN.

Welat	:
Al	:
Zengîn	:
Feqîr	:
Serdest	:
Bindest	:
Serbixwe	:
Gorî kirin	:
Pêl dan	:
Govend	:
Stran	:
Helbest	:
Dewlemend	:
Dengbêj	:

NÊÇÎRVAN Û KÛÇIKÊ WÎ

Rojekê, nêçîrvanek û kûçikê xwe diherin nêçîrê. Neçîrvan gelekî dimeše û pir tî dibe. Dibîne, ku ji binê tahtekê dilopên avê têن xwarê. Nêçîrvan zerika xwe datîne binê tahtê. Ji bo ku dilopên avê têkevin tasa wî. Lê her cara ku zerika wî tije av dibe, kûçikê wî xwe li zerikê dixe û ava ku di zerikê de dirjîne.

Sê caran ew zerik bi ava dilopan tije dibe. Lê her sê caran jî, kûçik ava di zerikê de dirjîne. Nêçîrvan tê derdixe ku tiştek di vê meselê de heye. Ew derdikeve ser tahtê. Lê çi bibîne! Mahrekî reş li ser tahtê ye. Jahra xwe bera nava wê ava ser tahtê dide.

Nêçîrvan radibe wî marî dikuje û dihere kûçikê xwe maçî dike.

Ji çîrokên dibistanê.

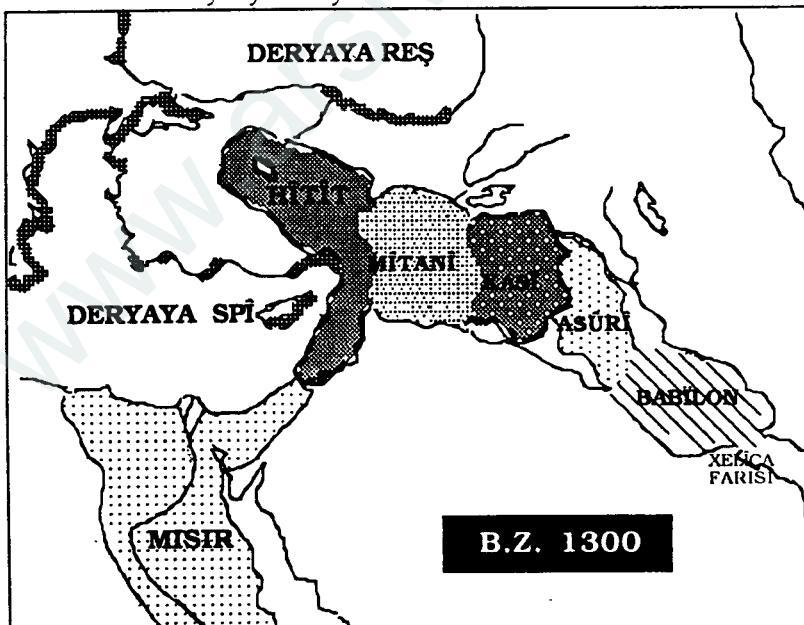
Mamoste Îsa Îdem

Qamîşlo

Mîtanî

Nêzîkî 2.000 sal berî Zayîna Îsa, xelkên Hîndo-Ewropayî ji Qafkasan ve daketin herêma Kurdistana îroyîn. Ji wan Kasî li herêma Zagrosê û Mîtanî jî, li rojavayê wan, li herêma Dîcle û Torosê bi cîh bûn. Dema Kasi hatin herêma Zagrosê, li wir, ji berê ve Gotî û Lolojî ji hebûn. Li herêma Mîtaniyan jî Hûrî, Nayrî û Sobarûyî dijiyan. Ev demeke gelekî tarî ye. Heta iro jî binyata van gelan baş ne zelal û dîyar bûye. Lê, li gor tehmîna hinek dîrokzan û arkeologan, dibe ku binyata Kurdan ji Mîtanî û Kasiyan be. Mîtanî û Kasî, di demekê bi şûn de, li ser gelê herêmê hukum kirin. Zimanê xwe yê Hîndo-Ewroyî û sistema xwe ya civakî li ser gelên herêmê dan qebûl kirin.

Mîtaniyan tixûbêñ xwe fireh kirin. Ji rojhilat ve birin heta çiyayê Zagros û gola Wanê, ji rojava ve gehêşt Derya Spî, ji bakur û başûr ve jî, ji Torosan heta axa Suriyê ya îroyîn berfireh kirin.

Kasî

Kasî ji Zagrosî ne. Kasî, B.Z. di salêن 1700' û de, ji çiyayê Zagrosê berjêr daketin. Êrîşek birin ser Babîlyonîyan û Babîlon kirin bin destê xwe. Bi navê Kodonîyaş dewletek ava kirin. Çen sal paşî, Sen-harîban êrîşê Kasîyan kirin û dewleta wan xirab kirin. Kasiyan xwe ji Babîlonê berjêr kişandin herêma Loristana îroyîn û li wir bi cîh bûn. Li herêmê bûn hêzekê mezin û têkiliyên xwe bi dewleta Ahmîniyan ve baş kirin.

Îskenderê Mezin, B.Z. di sala 331'ê de, ber bi rojhilat ve hat. Bi Kasiyan re şerekî gelekî dijwar û mezin kir. Îskender, bajarê Hewlêrê girt û ber bi İranê ve çû.

Kasiyan hebûna xwe ya bi rêxistinî heta sala l. B.Z. domandin.

Di warê huner û pîşe de, Kasî gelekî pêşketî bûn.

Kevira Tixûb, Kasiyan B.z. di sala 1200 de , ji Babîlyonîyan re çekirine.

Bihizire û bersiv bide

(ji dîroka Kurd û Kurdistanê)

- 1- Gelo kengê li Mezopotamyayê şaristaniyê dest pê kiriye?
- 2- Rola Kurdan di vî warî de çi ye?

VAN HEJMARAN YEKO YEKO BIGHINNIN HEV

ZÎREK Û RINDÊ

Berhevkar: M- Alî K.

Zîrek û Rindê xweng û birayê hev bûn û gelekî ji hevdû hez dikirin. Piştî diya wan dimre, bavê wan ji xwe re jineke din tîne. Kêfa jinbavê zêde ji wan re nedihat. Ev jî, zêdetirîn ji ber xizaniyê bû; ne karekî bavê wan hebû û ne jî perê wî hebû.

Rojekê jinbavê ji bavê wan re dibê:

- Tu dibîne, bê em di çi halî de ne. Em nema dikarin gepek nan ji xwe re peyda bikin. Ma em dê çawa van zarokan xwedî bikin! Ya baş ew e, ku em wan bibin li nav daristanê, li xewlecihekî berdin û bêñ.

Pêşîn bavê wan gelekî hêrs bû, evaya qebûl nekir. Lê pişt re, hingî jinbavê jê re digot û dema ku tu çareyek ji xizaniya xwe re nedît, mecbûr ma ku bi ya wê bike.

Sibehê zû, jinbavê ji Zîrek û Rindê re got:

- Bi lez xwe girêbidin. Emê bi bavê we re biçin daristanê, êzinga bikin.

Kêfa Zîrek û Rindê pirr hat. Bêyî ku hayê wan ji tiştekî hebe, kincê xwe li xwe kirin û dan dû bav û jinbava xwe. Dema ku gelakî bi nav daristanê de çûn, jinbavê ji Zîrek û Rindê re got:

- Hûn ji xwe re li vir bilîzîn. Ez û bavê we jî, emê herin li wî alî êzinga bibirin. Heta em vegerin, hûn bi derekê neçin ha!

Zîrek û Rindê gotin:

- Baş e, em li hêviya we ne.

Lê jinbav û bavê wan xwe ji wan vedizîn. Ew li wir hiştin û şûnde vege riyan malê.

Heta ku roj çû ava, Zîrek û Rindê ji xwe re lîstik lîstin û li hêviya bav û jinbava xwe bûn. Lê wexta roj çû ava û dinya tarî bû Rindê gelekî tirsiya, bi destê Zîrek girt û ji re got:

- Were em biçin mal.

Gava Zîrek dengê wawîkan bihîst, gelekî tirsiya. Ji ber ku gelekî ji mal dûr ketibûn, riya malê jî nas nedikirin. Dinya jî bêtir şevrêş dibû. Ji dêlva ku ber bi mal de biçin, bi aliyekî din de meşîn. Çûn, çûn, çûn gelekî bi nav daristanê de çûn. Higî bi rê ve çûn, gelekî westiyan. Gelekî jî birçî bû-bûn. Ji bo ku bêhna xwe berdin hinekî sekinîn û li tariya dora xwe temâşe kirin. Dema ku şewqek ji dûranî diçirisand dîtin, gelekî kêfa wan hat û rast xwe li şewqê girtin.

Wextê gihiştin cem şewqê, dîtin ku malek e. Lê, gava bi dizîka di pacê re li hundir nerîn, ci bibîne! Pîrek sêrdar, destarek li ber, şekir dihêre. Hundurê malê jî tijî benî, gwîz û bastêq e.

Zîrek û Rindê bi dizîka di derî re ketin hundir. Beyî ku pîra sêrdar pê bihisîne dawêن xwe tijî şekir kirin û xwestin derkevin derve. Lê hingî Rindê dawa xwe dagirtibû, nema dikarîbû rabe. Wexta xwask ku ji hundir bazde, Rindê terpilî û ket. Zîrek bi şûnde vege riya, da ku alîkariya wê bike. Lê wê çaxê jî, pîrê bi wan hisiya, hişk bi çeplên herduyan girt û ew zeft kirin. Pîra sêrdar

ji wan re got:

- Werin, werin merevin! Gelek xwarin û tîtîk li cem min hene. Ezê wan bidim we.

Lê mebesta pîrê tiştekî din bû. Pîrê, Zîrek xiste kewarekê û devê wê qenc girt. Ji rindê re jî got:

- Ji îro pê ve, tu destirmana min e. Ji te re melkes û hundirê malê bimale.

Mebesta pîrê ew bû, ku wan baş qelew bike û dûre jî wan ji xwe re bibrêje û bixwe. Ji ber wê jî, gelek xwarin dida wan. Pîrê her heftê diçû ber qulika kewarê, destê xwe dirêjî hundir kewarê dikir û ji Zîrek re digot:

- Berxê min hela ka ez li tiliya te binerim, bê tu baş qelew bûye.

Lê Zîrek ji dêlva tiliya xwe, hergav teriya müşkekî ku di kewarê de girtibû, dida destê pîrê. Pîra sêrdar jî digot:

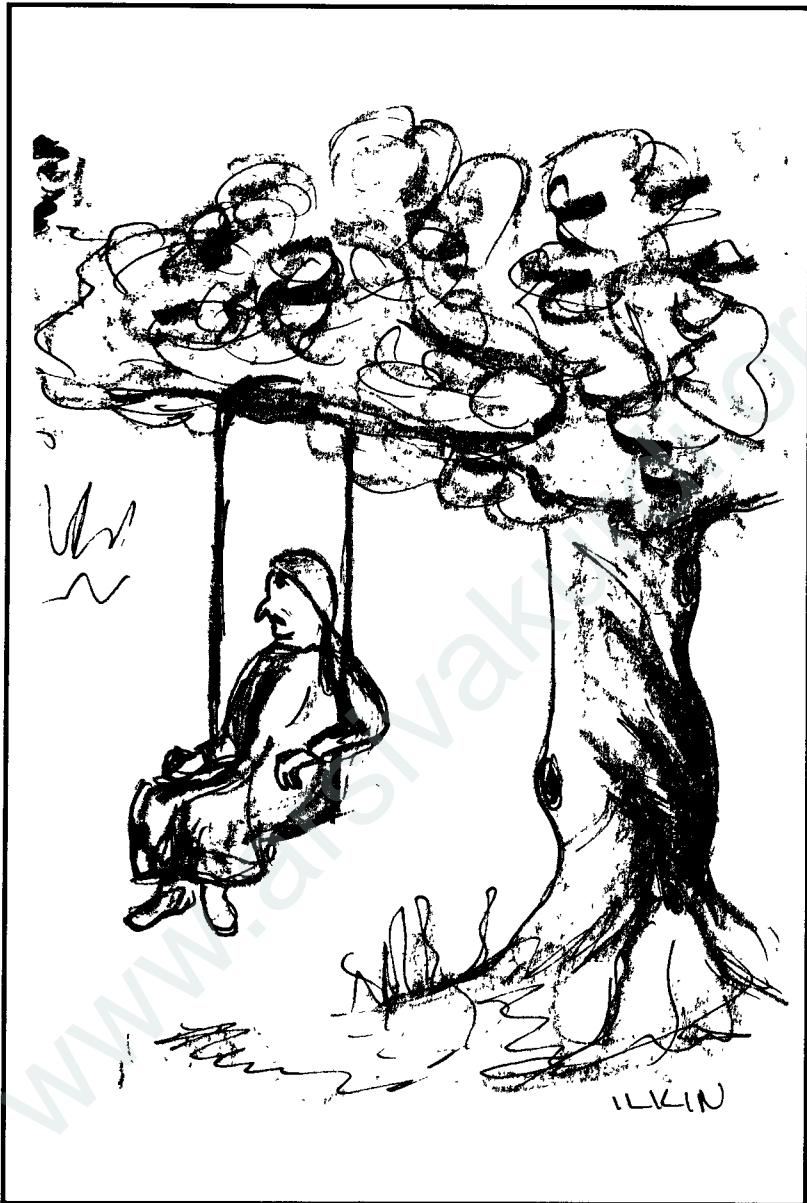
- Hîn tu baş qelew nebûye.

Lê rojekê dema ku pîrê xwest dîsa li tiliya Zîrek binere, Zîrek dît ku müşkê wî reviyaye. Ew mecbûr ma ku tiliya xwe bi destê wê de. Gava pîrê li tilya wî nerî, dît ku Zîrek baş qelew bûye. Tama devê xwe xweş kir û got:

- Rind e...Tu baş qelew bûye.

Pîrê berê xwe da hewşê, tenûr tijî êzing kir, tenûr dada û hêlanek li ser tenûrê çêkir. Pişt re, çû Zîrek ji kewarê derxist, ban Rindê jî kir û got:

- Werin ji xwe re hinekî li hewşê bilîzin îro. Binerin, min ji we re hêlanek jî çêkiriye. De werin ez we bihejînim.

Zîrek û Rindê mebesta pîrê fam kiribûn. Ji ber wê jî, herduyan ji wê re gotin:

- Em heta îro qet li hêlanê siwar nebûnin. Em nizanin bê meriv çawa lê siwar dibe. Eger tu şanî me bide...

Pîra sêrdar got:

- Ji ve hesantir çi heye.

Pîra sêrdar çû li hêlanê siwar bû. Zîrek û Rindê ew çen caran hejandin. Dû re, herduyan bi hemû hêza xwe pîrê dahf dan û ew ji hêlanê werkirin. Pîrê li hewa qulopazî bû û bi serî ve kete hundirê tenûra sorbûyî. Rindê bi lez çû qapaxa tenûre anî û danî ser devê wê. Zîrek jî çû kevirek anî danî ser qapaxê. Pîra sêrdar di tenûrê de şewitî û bû xwelî. Mala wê jî, tev bi Zîrek û Rindê ma.

Lê Zîrek û Rindê gelekî bêriya malê kiribûn. Rabûn, du tûrik ji xwarinê û zêr û zîvê pîra sêrdar dagirtin û bi rê ketin.

Bavê wan jî, gelekî poşman bûbû, ku zarokên xwe li nava daristanê berdabûn. Ew jî derketibû nava daristanê û li wan digeriya. Piştî demekê Zîrek û Rindê pêrgî bavê xwe hatin. Hevdû himêz kirin û dûre jî tûrikên xwe yên ku ji zer û zîvên pîrê tijî kiribûn, şanî bavê xwe dan. Kêfa bavê wan zêdetir hat û bi kirinên zarokên xwe gelekî serbilind bû.

Dema gihiştin malê, jinbava xwe jî himbêz kirin, ji ber ku ew jî poşman bûbû.

Heta taliya temenê xwe, ew di kêf û xweşiyê de jiyan.

QUNCIKA MATEMATÎKÊ

1) Şes' heval bi hevdu re diherin Aşxanê. Bi hemûyan 130.- kronên wan hene. Dixwazin Pîza bixwin. Ji xwediyê aşxanê dipirsin, bê ji bo şes kesan çiqas pere divê bidin. Xwediyê aşxanê ji wan re dibê, ku divê ew 150.- kronan bidin.

- a) Gelo her pîzak bi çend krona ye?**
- b) Ji bo şes pîzan bikirin, çend kron ji wan re pêwîst in?**

2) Şêrgo li aşxanakê dixebite. Rojên 10 seetan kar dike. Seeta wî bi 35.- kronan e.

- a) Şêrgo rojê çend kronan kar dike?**
- b) Di heftakê de çend kronan kar dike?**

3) Rojbûna dildare. Xweha Dildar dixwaze jê re diyariyekê bikire. Dihere dikanekê û li nava lîstikên zarokan digere, ku tiştekî ji Dildare biecibîne. Hespikekî pir xweşik dibîne. Bihayê hespik 250.- kron e. Lîstikek din heye ku bihayê wê 75.- kron e. Birayê Dildar jî 100.- kronan dide xweha xwe ku diyariyekê li ser navê wî jî bikire. Ji dervî wan herdu tiştan xweha Dildar lîstikek din jî dikire û ji bo hemû tiştan divê 345.- kronan bide.

- a) Divê xweha Dildar çend krona di ser perê birê xwe xîne?**
- b) Listika sisiyan bihayê wê çiqas e?**

PÊZANÎN

1)

Tıştekî min heye tiştanî
Ber kevirê xiştanî
Ne pê ye, ne panî
Ew ci ye?

Bersîv:

2)

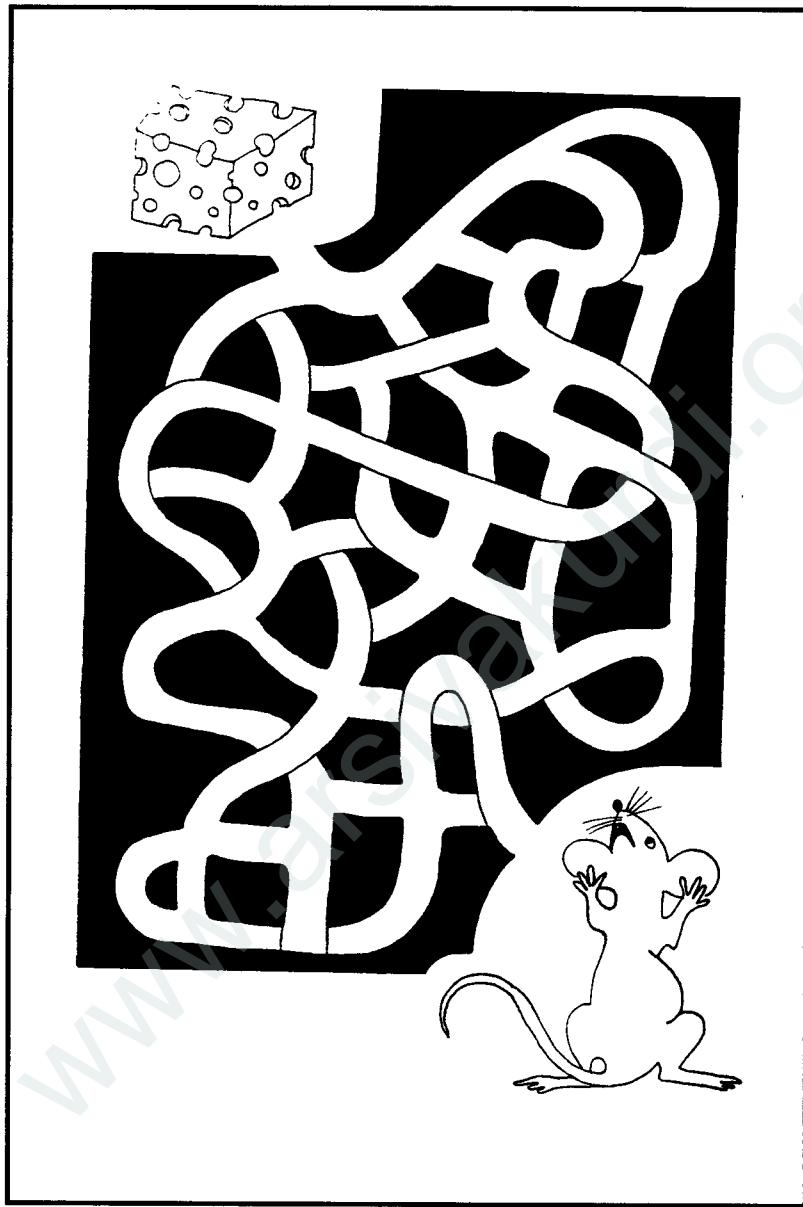
Tıştekî min heye
Dikşe, ne mar e
Dimike, ne kar e
Pişt kovike sîng dar e
Ew ci ye?

Bersîv:

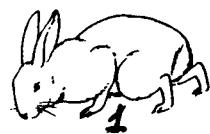
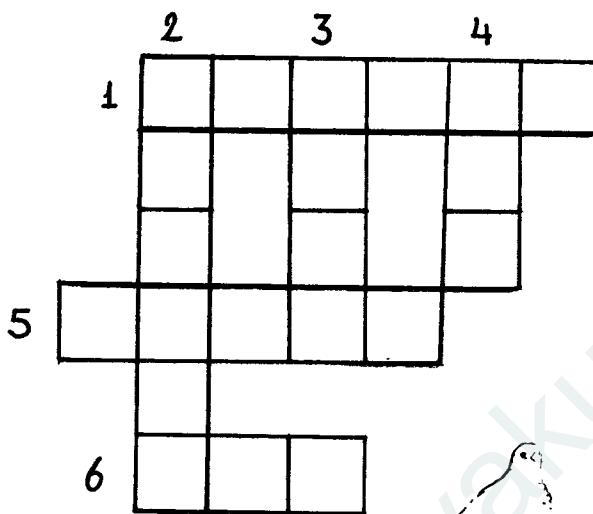
3)

Tışkî min heye
Canê wî gotş e
Kincê wî derzî
Ew ci ye?

Bersîv:

XAÇEPIRS

BERSÎVA PÊZANÎNA

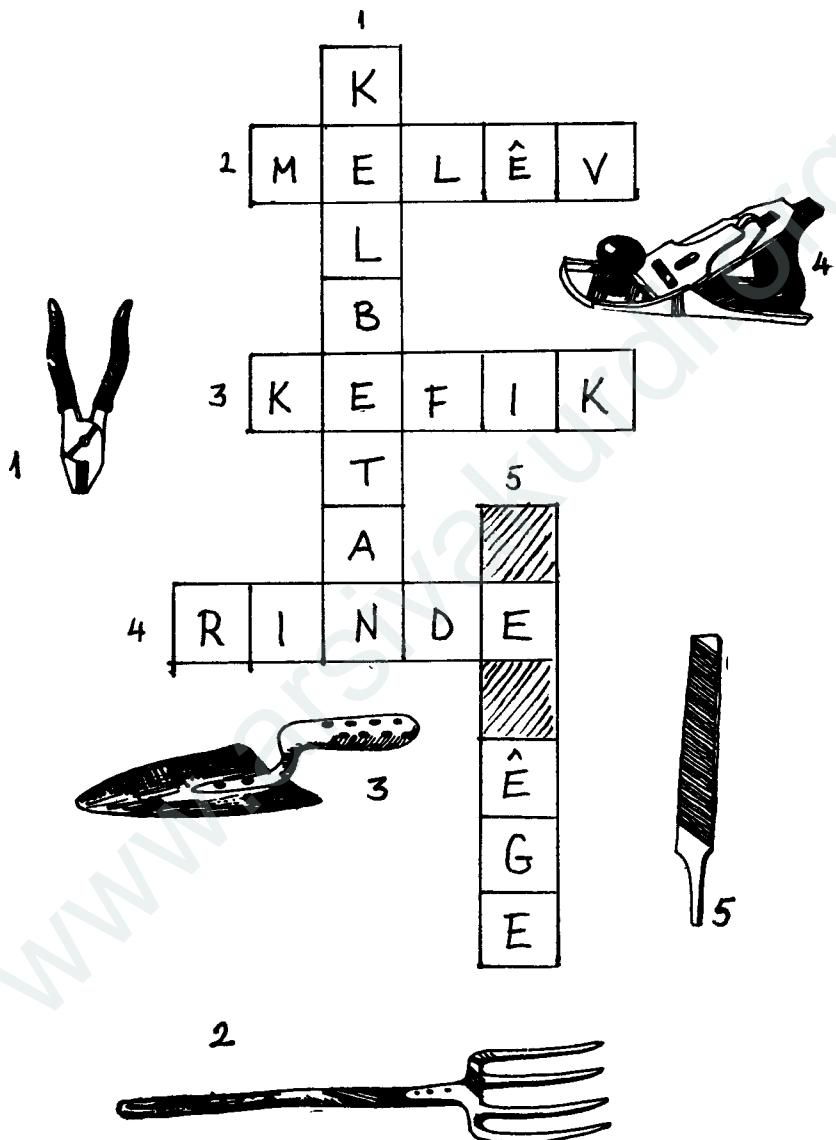
**1) Her her dîwar,
Mermer dîwar,
Her odekê yeke kubar.
Ew çi ye?
Bersîv: LAMPE**

**2) Mûyê du karika,
Avêtine ser du darika.
Ew çi ye?
Bersîv: KON**

**3) Xal û xwarzî,
Metik û birazî,
Hevkirine gazî.
Ew çi ye?
Bersîv: BERDELİ[^]**

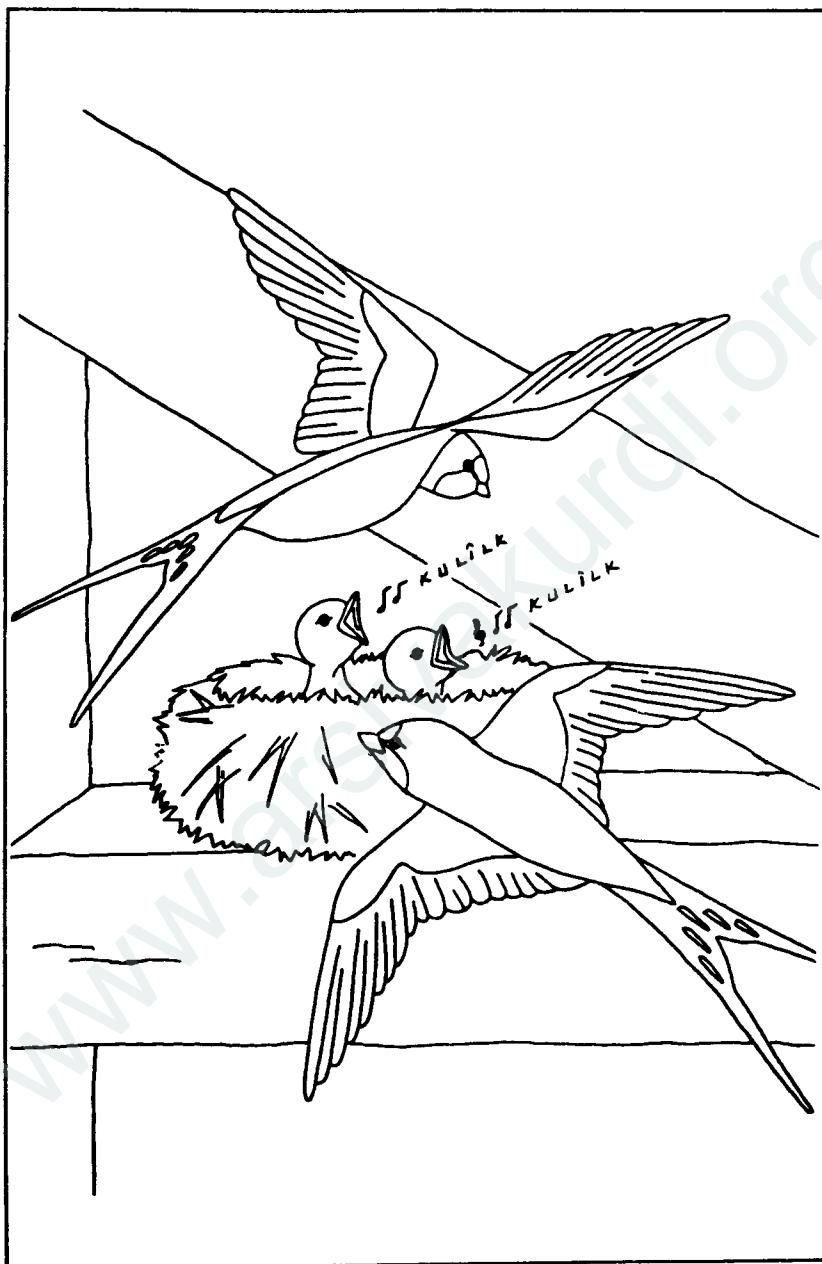
**4) Deva gurî,
Bişkul firî.
Ew çi ye?
Bersîv: TIFING**

BERSİVA XAÇEPİRŞAN

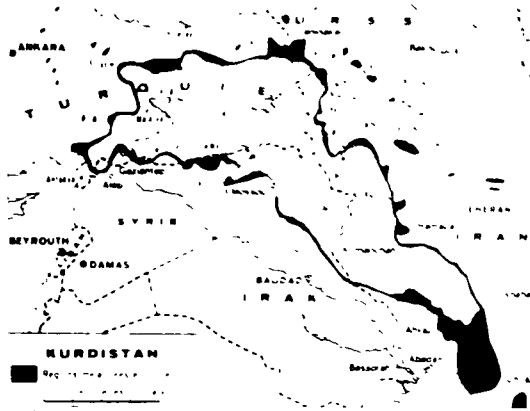

**KEREKÎ ME HEBÛ
Û KUNDIREKÎ ME
KERÊ ME
KUNDIRÊ ME KOT KOT
ME JÎ ÇÎROK
Û MESELÊN XWE
YÊN VÊ HEJMARÊ
JI WE RE GOT**

Kulîlk

www.arsivakurdi.org

YAN

KURDISTAN

YAN NEMAN !

UTGIVARE

KURDISTANS ARBETAR-KULTUR FÖRENING

WEŞANA KOÇ - KAK

KOMELA CANDA KARKERÊN KURDISTANÊ

ADRESS - NAVNİŞAN

POSTGIRONR. 98 66 50-0

BOX 7031

163 07 SPÅNGA - STOCKHOLM

SWEDEN

PRIS : 15:- skr
BIHA